

GÜL ZAMANI

Emine A. KAZAN

Bizden önce gelmiş ve bizden sonra da kalmak için yaratılmış olan zaman, bizim mecburi ortağımızdır.

Erik Orsenna

Markale pazarına vardığımızda akşam olmak üzereydi. Dünyanın bütün yollarını yürümüş de en son bu pazara gelmiş gibi yorgundum. Sokaklar boyunca dizlerimin bağını kesen, kulaklarımı sağır eden sesler, pazar yeri girişinde mahşer yeri tasvirlerinde donup kalmıştı ya da duyduklarım beni gerçekten sağır etmişti.

Girişteki demirlere yaslanmak isterken sendeledim. Mâhir'in iki elini iki omzumda hissettim o an. Sımsıkı... Saraybosna'ya adım attığımızdan beri onun varlığını neredeyse tümüyle unuttuğumu hatırladım sonra. Kendi varlığını unuttuğu yerde insan, neleri daha unuttuğunu bilemiyordu.

“Otele dönelim artık. Hiç iyi görünmüyorsun.”

Bu kadarla yetinmesini, konuşmaya mecbur bırakacak bir şey söylememesini bütün kalbimle umarak başımı iki yana salladım. Bir şey daha söylemedi. Gözlerine baktım. Kocama olan sevgim kendini ne zaman böyle duyursa... En dipteki sarsıntıyı, köpüğüne kadar taşınması gibi birden bir denizin... Ne zaman duyursa... Ona hep böyle bakardım.

Kurban Bayramı'nın birinci günüydü. Bu sokakları, bu pazarı en tenha bulabileceğim günlerden birini seçmiştim. İçeriye yalnız girmek istediğimi söyledim Mâhir'e.

“Tamam. Ben buradayım.”

Zoraki ve böyle olduğu için de yarım bir gülümsemeyle Mâhir'i orada bırakıp pazara girdim.

Bursa, 2012

Evdekilerin boğazındaki düğüm geçen yıllarla birlikte büyümüş, artık çıkmak için ilk fırsatı kollar olmuştu.

Annem... Babam... Ablalarım... Hepsi de son lifiyle hayata tutunan güz yaprakları gibi üzerime titrerdi.

Liseyi bitirdiğim günün haftasıydı. Her şeyin yolunda olduğunu ısrarla gösterme çabasının ele verdiği huzursuzluk, kahvaltı boyunca devam etmişti.

Her sabah, kahvesini bahçedeki sedirde içen babam; tercihini salondan yana kullanmıştı ve herkes de ona uymuştu. Suskunluk uzadıkça huzursuzluk artıyor, huzursuzluğu kim daha ağır hissediyorsa birden kahvesini höpürdetiyordu. Bense bütün sakinliğimle söze ilk önce hangisinin başlayacağını kestirebilmek için gözlerimi ablamdan babama, babamdan anneme, annemden ablama derken bir o yana bir bu yana çeviriyor, onların bu hâllerine gülmek için kendimi zor tutuyordum.

“Bak kızım... Biz sana...”

Babam, kesik kesik devam eden cümlelerini bir türlü toparlayamıyordu. Geri kalan herkes; bizden medet umma, biz yapamayız, der gibi susmuştu. Dizlerinin üzerinde birleştirdiği parmaklarını birbiriyle eze eze, çaresiz devam etti babam:

“Kızım seni ne kadar çok sevdiğimizi... Bu yüzden senin... Elimizden geldiğince... Biliyorsun...”

“Biliyorum baba.”

Sesimin, kulaklarından girip kendi sesini geldiği yere ittiğini bütün şiddetiyle duymuştum. Gözlerimde tökezleyen bakışları yuvarlanmıştı halıya. Bedenlerini küçücük bırakan sırların ağırlığını benden başkasının kaldırmayacağını da o an anlamıştım.

“Yani... Biliyorum... Büyükbaba!”

O ana kadar kâh halının koyu desenlerinde kâh kahve tavelerinde saklanacak yer arayan bütün gözler; son haddine kadar zorlayarak yuvalarını, çakmak çakmak üzerimde patlamıştı.

Pazarcılardan kalan karşılıklı birkaç tezgâh ve tahta kasalar... Sessizliği bozan tek şey, pazarın ortasında daire oluşturmuş köpek korusu...

Tahta kasalardan birine oturdum. Oturur oturmaz da bakışlarım karışındaki duvarın kara deliklerine saplandı ve o deliklerden defalarca sekip göğsüme... Boşluklarından olsun ne bir sesin ne bir bakışın, dışındaki dünyaya geçmediği bilgisi, bu duvarın hafızasına mermilerle defalarca kazınmıştı.

Babamın sesi, o deliklerin birinden çıksın da kulaklarımda çınlasın diye bekliyordum. Mermi izlerinin birinden öbürüne devriliyordu gözlerim. Acıdan yokuş aşağı bırakılan kartopları gibi, o acıyla palazlana palazlana... İnsan, hiç duymadığı bir sesi tanır mıydı?

Kim bilir benden önce kaç Mina'nın kaç İsmâ'nın kaç İrma'nın gözleri babasının, ağabeyinin ya da kocasının sesini bulmak, bulup çıkarmak için defalarca batıp çıkmıştı o boşluklara. Yoktu. O soğuk şubat günü kör, sağır ve dilsiz olanları şimdi cinnete düşürecek ağır bir sessizlik vardı sadece.

İnsanlar, pazarın girişindeki listede adı yazanların başlarına gelene ölüm diyorlardı. Sıcacık yatağında son nefesini verenlerin başlarına gelene de... Bir sesin artık olmayışını anlatan bir kelime yoktu. Buna da ölüm diyorlardı. Bir kapının her akşam aynı saatlerde inatla susmasına da... Bunların hepsine ölüm diyorlardı. Hepsi yalnızca ölüm müydü şimdi. Her biri tek tek ölümdü de hepsi aynı anda yine ölüm müydü?

Beni buraya getiren hafıza, benim hatıralarıma ait değildi. Yine de duyuyordum sesleri. Hiçbiri diğerinden ayırt edilmiyordu. Burası can pazarı, diyordum içimden. Burası can pazarı...

Hiç yaşamadığı bir tecrübeyi, hatırlar mıydı insan ve bunu, kaç batınına kadar yapabiliirdi? Şimdi burada -ve hatta ömrümün tamamında- bilincimde, hissimde gezinen ellerin kaç benimdi, kaç annemin kaç babamın ya da büyük büyük büyük dedemindi? Bazı izlerin zehrini atmaya yetmiyordu bir insan ömrü. Bu yüzden hafıza da miras kalıyordu.

Bursa, 2004

Okullar yeni açılmıştı. İlkokul beşe geçmiştim. İlkokul üçe ve dörde geçen mahalle arkadaşlarımla ablalarıydım kendimce. Bu yüzden de görev dağılımında bahçedeki ceviz ağacına tırmanma işini kendime vermiştim. Onlar yere düşenleri toplayacaktı.

Bacaklarımı ve kollarımı ağaca sıkıca kenetleyip kendimi yukarı doğru çekmeye başladım. Uzun sürmedi. Cevizlerden önce buluştum yerle. Çocuklar çok güldü. Ben çok utandım. Acıdan değil ama utancımından ağlayacaktım neredeyse. İki elimi yüzüme kapatıp eve kaçtım. Salondan sesler

gelinece durdum. Kimse beni böyle görmemeliydi. Kimsenin yanında ağlayamazdım. Sırtımı duvara verip oracıkta çömeldim. Dizlerimi karnıma iyice çekip bütün bedenimi kucaklama arzusuyla kollarımı bacaklarıma çapraz doladım. Düşüğümde kafamın içine üşüşen dev karıncalar yavaş yavaş yuvalarına çekildikçe salondaki sesler de büyümeye başlıyordu. Dikkat kesilip sesleri dinlemeye başladım.

“Geçen gün de bana, abla arkadaşım seni annem sanmış biliyor musun, neden benden bu kadar büyüyorsunuz ki, dedi. Aklı iyice ermeye başladı anne. Bir iki yıla kalmaz babamı da seni de sormaya başlar. Ne zaman, nasıl söyleyeceğiz?”

“Sırası mı be kızım? Bunca emeği boşuna mı verdik? Daha çok zamanı var, dur bakalım.”

“Tut ki büyüdü. Kaç yaşına gelince aklı alacak bunu? Ne fark eder? Nasıl anlatacağız?”

Bak Mina, bizim hiçbirimiz sandığın kişiler değiliz aslında. Senin iyiliğin içindi ama. Anne baba yokluğunu hissetme diye. Tam bir ailen olsun diye. Annen mi? Öldü. Seni doğururken. Bir çuvalın içinde... Böyle mi söyleyeceğiz?”

“Biri gelip duyacak şimdi. Sus!”

“Alıştırma yapıyorum anne. Arada bir siz de yapmanız iyi olur. Nasıl olsa bir gün perde kapanacak. Tekrar açıldığında da hep birlikte, maskesiz çıkacağız önüne. Sence ne yapacak? Alkışlayacak mı bizi?”

“Fesüphanallaaaah!”

“Evet, Mina, çuval diyorduk değil mi? Anlatayım. Baban, yani aslında büyükbaban, anneni bir çuvalın içine koyup kan ter içinde kamyona yetiştirmeye çalışmıştı. Kamyon mu? Bizim Bosna’daki ölümden kaçış biletimizdi. Yetiştirdi. Biz kamyondan inip çuvalı yani anneni hep birlikte kamyona çıkardık.”

“Kızım sen delirdin mi Allah aşkına?”

“Evet, anne. Delirdim. Mina düşüncelerimi okuyacak diye yıllardır bu acıyı düşünmemek için aklımla körebe oynarken delirdim. Sen nasıl dayanıyorsun anne? Hepiniz... Nasıl dayanıyorsunuz? Siz niye delirmiyorsunuz anne?”

“Yavrum kim isterdi böyle olsun? Ancak oldu işte. Sabır... Sabredeceğiz. Bir tek biz miyiz sanki. Nasıl sabrediyor onca insan? Biz de sabredeceğiz.”

“Evet, abla, böyle birkaç ayda bir cinnet getirip tazeleyecek misin yarımızı? Sadece sen yaşamadın. Sadece sen de şahit olmadın. Onun için sus artık.”

“Susacak hâlim kalmadı benim. Her gece rüyalarımnda ablamı görüyorum ama bunu Mina’ya anlatmamız gerekmez değil mi? Önemli olan ağabeyimle yengemi anlatabilmek değil mi? Kimse halasız büyüdü diye eksiklik duymaz ama annesiz babasız büyüdüğü için eksiklik duyar değil mi? En büyük halasına Sırp askerlerinin tecavüz ettiğini... Halasının hamile kaldığını... Sonunda çıldırıp Saraybosna sokaklarında ‘öldürün beni’ diye bağırarak koşan binlerce kadından sadece biri olduğunu... Öldürecek kimseyi bulamayınca da karnını defalarca bıçaklayarak kendini öldürdüğünü... Bunları anlatmam benim değil mi mesela? Bunlar onun bilmesi gerektiğinden çok daha fazlası.

Hem varsayalım ki daha biz kim olmadığımızı anlatırken afalladı. Resmî kayıtlar gerçekleri gizlemek için başvuru en iyi yollardan biridir sonuçta. Şakaydı deyip hiçbir şey olmamış gibi devam ederiz canım ne olacak ki! Ne oldu anne? Niye ağlıyorsun? Bak ben ağlıyor muyum? Ben artık ağlamıyorum anne. Ağlayamıyorum.”

“Allah aşkına kızım. Allah aşkına...”

“Ağabeyim yani baban Mina, gerçek baban. Mutlaka gelirdi. Mutlaka aneni o taşırdı sırtında. Bir gün önce Markale Pazarı’na inmemiş olsaydı... O gün o pazarda ne olduğunu biliyorsun değil mi? Bunu sana defalarca anlatmıştık. Sen de bil, sen de unutma diye ama babanı söyleyemedik. Söyleyemedik.

Evet, evet bunların hepsini böylece anlatalım anne. Annesini de... Öyle çok kanı akmıştı ki seni doğururken, görsen Mina, büyükbaban sırtında dev bir kan torbası taşıyor sanırdın. Derhâl çıkardık seni çuvalın içinden. Büyükbaban, bayıldı, dedi. Kamyona alsınlar diye... Annen hiç ayılmadı Mina.

Anladılar. Makedonya’da. Sırrımızın açığa çıktığı yerde bıraktık sırrımızı. İnsanın bir mezarının olabilmesi ne büyük nimettir biliyor musun Mina? Bunu bir Boşnak’tan daha iyi kimse bilemez.”

“Böyle konuşuyorsun ama biz şanslıydık abla. Orada kala...”

“Şanslıydık öyle mi? Otuz beş yaşındasın. Bense kırkıma merdiven dayadım. Biz neden hiç evlenmedik? Neden hiç evlenmek istemiyoruz? Ablamın çığlıkla...”

“Abla yeter!”

“Yetmez. Asla unutamayacağımız şeyleri hiç hatırlamıyormuşuz gibi yapmak oyunu yalnızca Mina için mi?”

“Biz unutmuyoruz abla. Susuyoruz. Sen iyileşmek değil, yaraların hep açıkta kalsın istiyorsun. Anlatmakla geçmeyecek. Zamanla da... Sadece susacağız abla. Mina için değil bir tek, kendimiz için de...”

Karanlık iyice bastırılmıştı. Git gide artan köpek seslerinden iç sesimi duyamaz olmuşum. Yanlarına yaklaştım. Ters çevrilmiş bir tahta kasadan başka bir şey yoktu ortalarında. Tam gidecekken kasanın içinden bir ses geldi. Ben yaklaştıkça köpeklerin havlamaları da hırıltıya dönüşüyordu. Bu sesler üzerine koşarak pazara giren Mâhir’in onları kovmak için yüksek perdeden çıkardığı anlamsız sesler onlar için anlaşılır olmuştu. Yanıma gelir gelmez “geçti” der gibi sarıldı sonra ama hepsi geçti...

Kasanın aralıklarından bakınca tüy bulutunun altındaki serçeyi fark ettik. Kendini tahtalara çarpmaktan yorgun düşmüştü. Mâhir, kasanın bir ucunu hafifçe kaldırdı. Onu avuçlarıma almak uzun sürmedi. Pazardan çıktığımızda yarası olup olmadığını sordu. Mâhir’in sözünü bitirmesiyle serçenin gevşeyen avuçlarımdan uçup gitmesi de bir oldu. Havada zikzaklar çizerek yükselirken “belki” dedim, “belki... ama var olma inadı, yarasından çok daha büyük.”

Otele dönerken yol boyunca yerdeki reçinelere takıldı gözlerim. Işıkların azaldığı yerlerde onlar da kırmızılarını geceye vermişti. Kaç medeniyet vardır diye düşündüm, uğradığı zulmün izlerine bile çiçek ismi veren? Havanın toplarının düştüğü yer, demezdi kimse. Evlatlarımızın akan kanı, demezdi. “Saraybosna gülleri”ydi onlar ve Saraybosna, baştanbaşa gülistandı.

Annem geldi aklıma güllere bakarken. Bu kez ceviz ağacı benim üzerime düştü. Dev karıncalar üşüştü kafamın içine. “Dev bir kan torbası sanırdın.” Saç tellerimden, omuz başlarımdan ve nihayet çuvaldan süzülüp yere damladım. Büyükbabamın ardı sıra gül bitiyordum. Kamyonun ardı sıra gül... Bütün güllerin, kokusunu Makedonya’dan aldığımı sanıyordum.

Bursa, 2004

Bir çocuğun, rüyasını hatırlayışı ilk ne zaman olurdu? Ben bilirdim zamanımı. Rüyamı da... Her iki yanı da ağaçlarla kaplı patika bir yol ve sağ tarafta ben yürüdükçe büyüyen küçük bir tepenin üzerinde iki mezar... Yemyeşil otlar... Ve dört tane kar beyaz mermer... Öylece durmuşum yanlarında.

Babaannem, çocukluk rüyalarında uçtuğunu görmüş hep. Öyle derdi. Halalarım da uçarmış. Rüyalarını hatırlayan benden başka çocukların anlattıklarını duymuştum birkaç kez. Onlar da uçarmış. Normal bir insan olmanın ilk emarelerinden biri gibi gelmeye başlamıştı bu uçma işi. Ben de “uçuyorum” derdim. Ben hiç uçmadım. Önünde sonunda bütün rüyalarım, kimin olduklarını bile bilmediğim iki mezara çıkardı. Ne anlama geldiğini kimseye sormadım.

Normal bir insan olmanın ikinci emaresinin de ağlarken “anne” demek olduğunu öğrenmişim. Başka çocuklardan... Annesiz büyüyen çocuklarınsa “Allah” diyerek ağladığını... Kendimden... Eğer başkalarının yanında ağlamaktan utanmasaydım bunda bir iş olduğunu onlar da anlardı.

Babaannem... Kulaklarımla duymasam inanmazdım. Öyle gerçek bir anne olmuştu bana. Ve büyükbabam... Gerçek bir baba... Kimliğimdeki anne baba hanesinde bile onların adı yazardı. Bana iki de abla vermişlerdi, halalarımın yerine. Öyle ya, büyüyünce halalarımıyla aynı insanlara anne baba demeyi tuhaf bulacaktım mutlaka.

Sonuna kadar dinledim. Küçük halamın, salonun kapısına doğru artarak yaklaşan sesiyle fırladım yerimden. Bu sefer evden çıkıp ceviz ağacına koşmuşum. Çocuklar gitmişti. Allah'tan gitmişti. Ben kimsenin yanında ağlayamazdım. Ceviz ağacının dibine oturdum. Oturmadım, karıştım ağaca. İstese de artık ağlarken göremezdi beni kimse. Ben yoktum. Annem gibi. Babam gibi. En büyük halam... Onun gibi. Binlerce kadın demişti ablam... yani... halam. Binlerce kadın gibi... Hiç olmamış gibi nelerim varsa daha, onlar gibi. Bir ağaçta, hepsi gibi... Babaannem oysa ceviz ağacının altına oturma demişti bana kaç defa. Uyursan uyanamazsın demişti. O an, orada uyumak için duyduğum arzunun gücünü bir şeyde duyabilecek miydim bir daha?

Ceviz ağaçlarının fotoğraf çektiğini de söylemişti babaannem. Ömürlerinde bir defa, etrafında ne varsa o an, onun fotoğrafını çeker demişti. İçinde tutar demişti. Şimdi çekse diye düşünmüştüm, şimdi çekse, ben olmazdım o fotoğrafta. Ben, öyle bir “yok”tum.

Gözlerimi yumup ellerimi de sıkıca üzerine bastırmıştım. Rengârenk girdaplardan sonra, içinde artık kimlerin olduğunu bildiğim iki mezara çıkmıştım.

Onlar beni, bana armağan ettikleri bir güzel düşün içinde sansınlardı. Yine de içlerinden biri çıkıp da söyleyene kadar oyunlarını bozmayacaktım.

İki gündür yalnızca gündüzleri yürüdüğümüz sokakları bir de gece görmek isteyince otele varmamız on ikiyi buldu. Yorgunduk. Mâhir duşa girdi. Ben de söz verdiğim gibi dinlenmek için yatağa uzandım. Uzun sürmedi. Kalktım. Camın önünde durup perdeyi araladım. Pazarda duyduğum sesleri ayırt etmeye çalışıyordum hâlâ. İçlerinden birini...

Yarın, bana kokusunu veren gülümün ekildiği toprakları görecektim olmanın heyecanını duyuyordum bir yandan da. Neresi olduğu bile belli değildi. Razıydım yine de ve mutluydum. Pazardayken sesini duyamasam da ya da duyduklarım arasından ayırt edemesem de neyi hissettiğimi biliyordum çünkü. Babamı... Yokluğu da olsa onun bıraktığı bir şeyi, onun olan bir şeyi hiç bu kadar derin hissetmemiştim. Aynı şeyi Makedonya'da da duyacağımdan emindim artık. Neresi olursa olsun, anneme en yakın olabileceğim bir yerde olacaktım.

Bursa'ya döner dönmez de ilk işim babaannemle büyükbabama...

Yalnızca güzel olanları anlatacaktım onlara. Halamın sokak sokak peşimden koşan çığlıklarını değil, onun ve o binlerce kadının ninnilerinden doğan güzel çocukların sesini. Markale pazarındaki kara boşlukları değil, yokluğu değil, eksik yanımı değil; boşluklardan çıkıp gelen baba seslerinin, kuşların kanadında göğe yükseldiğini ve Makedonya'dan en güzel gül kokularını taşıyacaktım onlara.

Kim bilir ne kadar mutlu olacaktı. Mutluluktan ağladıklarını hayal ettim. Onlar hayattayken bu resmi iki defa görmüştüm. İlki, bir yıl önce, ilk iş günümde; ikincisi, ondan üç ay sonra, Mâhir'le evlendiğimiz gün. O resimden iki ay sonra da babaannemi ve onun kırkı çıkmadan da büyükbabamı son kez görmüştüm. Birbirini çok seven karı kocaların, hiçbir ayrılıkta uzun süre kalamayacaklarını söylerdi büyükbabam. Ölüm bile olsa... İnsanın karısı canının yarısı, derdi bir de. Canın yarısı gittiğinde kalanı, tamamlanmak için can atıyormuş demek.

Heyecandan koşacak mıydım? Orada yatanlardan utanmasam koşardım. Artık onlar için bir anlamı olur muydu bilmiyorum ama mezarlarındaki her bir gülün dibine üleştirecektim kavanozumdaki toprağı.

O topraktan alacaklardı gül kokularını onlar ve halalarım, benden... Gül kokusunu alacak benden başka kimseleri de yoktu ya. Belki evlenseydiler... Çocukları olsaydı belki... Her neyse. Onlar birlikte yaşayıp birlikte yaşlanmayı seçmişti çoktan ya da işte böyle olmuştu. Mutluydular. Beni gördüklerinde en azından... Bu bile yetiyordu bana. Her şeyi öğrendiğimi

anladıkları o sabahtan sonra da kelimelerle de olsa rollerine hiç dokunmamıştım. Onlar benim ablalarımdı. Öyle de kalmışlardı. Tıpkı babaannem ve büyükbabamın, dilimde hep anne baba olarak kaldıkları gibi...

Çocuk aklım bununla baş etmişti bir şekilde. Hayal dünyasına çok uzak değilken bir şeyleri öğrenince insan, ağırlığı ne olursa olsun daha az şaşırıyordu galiba. Çoğunu zamanla anlamlandırabiliyordu bir de. Oysa büyüdüğümüzde acı da en gerçek hâliyle hiçbir hayale bulaşmadan ve bütün zamanları da tek bir anda eriterek var oluyordu. “Uyumamışsın?”

Mâhir’in sesi gelmeseydi ruhumu gittiği yerlerden çağırmasaydı ne kadar sürerdi ve ben orada öylece ne kadar daha dikilirdim bilmiyordum. Yarının güneşli olacağını müjdeleyen yıldızlardan aşağı doğru inerken gözlerim, birden yakalandı kendine. Gülümsedik, karşıdaki kadınla aynı anda. Sıkıca sarıldı bir adam kadına, Mâhir’in bana sarıldığı anda. Onlarla aramıza çekilen perdeyle birlikte, ilk sürgünün sancısını duyan güllerin müjdesi de bizde kalmıştı.